

Pojem a reflexe statutárního orgánu v českém právu obchodních společností

FILIP ZÁDĚRA

Není s podivem, že český právní řád používá pojem statutární orgán na mnoha místech, a to jednak v souvislosti s jednáním právnické osoby „navenek“, tak i ve vztahu „dovnitř“ tedy k jejím vnitřním poměrům. Přitom se jedná nejen o legislativní nástroj k označení osoby či skupiny osob, jejichž úkony jsou přičítány právnické osobě, ale též o prostředek k označení adresáta práv a povinností v rámci vnitřní struktury obchodní společnosti. Typicky přitom bývá s pojmem „statutárního orgánu“ spojeno právě ono jednatelské oprávnění, tedy v nejširším slova smyslu reprezentace právnické osoby navenek. Tomuto pojmu i přes frekvenci jeho používání však není dle mého názoru věnována dostatečná pozornost. Tento článek si tak klade za cíl pojednat o některých právních otázkách spojených s tímto pojmem, a to zejména ve vztahu k obchodním společnostem, resp. korporacím, které náleží bezesporu k nejpočetnějším druhům právnických osob.

Na úvod je třeba poznamenat, že existence právnických osob v podobě obchodních společností, coby osob odlišných od člověka, předpokládá rovněž vymezení jejich vnitřního uspořádání (orgánů) – kam spadá rovněž orgán statutární (exekutivní). Obecně řečeno přitom tento orgán právnickým osobám, resp. obchodním společnostem, jako abstraktním entitám, přináší bezprostřední zprostředkování především hospodářského života. Je třeba zdůraznit, že zatímco o některých orgánech obchodních společností můžeme v daném případě hovořit pouze teoreticky, se statutárním orgánem je nutné počítat vždy, neboť se utváří povinně (obligatorně). Jinak řečeno by si obchodní společnost bez statutárního orgánu sama nic nepočala, a proto jej nezbytně potřebuje.

Nutno podtrhnout, že statutární orgán je bezesporu jedním z pojmových znaků právnických osob soukromého práva.¹ Nedostatek jeho obsazení tedy může *ad absurdum* přivodit i zánik obchodní společnosti jako právnické osoby.² Ve své podstatě jde tedy o zvláštní a zároveň nutnou synergii mezi člověkem tvořícím statutární orgán obchodní společnosti jakožto osobou, která existuje pouze v právním světě a prostřednictvím níž je uskutečňována určitá činnost. Náš zákonodárce přitom přirovnal tento vztah ke vztahu z mandátní smlouvy (srov. § 66 odst. 2 obch. zák.). V praxi přitom nelze přehlédnout přístup, kdy je na-

zíráno na statutární orgán shodně jako na zástupce podnikatele, kdy tito bývají společně označováni jako tzv. „statutární zástupce“. Tyto trendy je však nutno *de lege lata* z důvodů níže popsanych a s ohledem na panující právní terminologii „prozatím“ odmítnout.

Pojem statutárního orgánu

Statutární orgán je bezesporu jedním z orgánů obchodní společnosti a v případě osobních obchodních společností dokonce i orgánem jediným. V této souvislosti se nejprve jeví jako nezbytné pokusit se o obecné vymezení pojmu „orgán“ obchodní společnosti, neboť zákon tento pojem obecně nevymezuje. Tento pojem lze přitom bezesporu definovat z mnoha hledisek. Orgán obchodní společnosti lze tedy definovat např. jako takovou součást (složku) obchodní společnosti (korporace), která plní určité její funkce. V obecném smyslu chápání se tak vždy jedná o její určitou specializovanou součást.³ Z jiného úhlu pohledu si můžeme pod pojmem „orgán“ představit jakési „médiu“, které umožňuje obchodní společnosti „projevovat se“ v nejširším slova smyslu, tj. jak dovnitř, tak i navenek. Poměrně propracovanou definici tohoto pojmu přináší např. J. Dědič, kdy tento za orgány obchodní společnosti považuje „vnitřní útvary společnosti bez právní subjektivity tvořené určitou osobou nebo skupinou osob, které zajišťují fungování obchodní společnosti jako právnické osoby buď ve

¹ POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 63.

² K tomu viz např. rozhodnutí VS v Praze sp. zn. 7 Cmo 124/2008 ze dne 9. 10. 2008.

³ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo*. 1. díl. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR 2010, s. 404.

vztahu k třetím osobám, nebo uvnitř obchodní společnosti“.⁴ Z tohoto úhlu pohledu tedy orgány obchodní společnosti stejně jako každé jiné právnické osoby coby „organizované entity“,⁵ tvoří její integrální a funkční součást, která je naplněna jinými osobami.⁶ Logicky vzato, by tedy bez této součásti nemohla obchodní společnost právně ani fakticky existovat.

Z uvedeného pojetí tak mimo jiné plyne, že orgány právnické osoby nemohou být ustanovovány *ad hoc*, ale jejich druhy a vzájemné kompetenční vymezení musejí být upraveny v právních či organizačních předpisech (statutech).⁷ A právě odtud tedy zřejmě pramení i slovní spojení „statutární orgán“.⁸ Není přitom bez zajímavosti, že se nejedná o pojem novodobé legislativy. Historicky lze totiž vysledovat používání tohoto pojmu již v legislativě předválečného období.⁹ Z výše uvedeného tedy plyne, že k pojmu statutární orgán lze teoreticky přistupovat ve dvojí rovině. *Largo sensu* lze chápat jako „statutární“ takový orgán právnické osoby, který je zakotven v jejich vnitřních předpisech, resp. zakladatelském dokumentu (stanovách). Z tohoto úhlu pohledu jsou tedy statutárními orgány všechny orgány právnické osoby bez ohledu na jejich vymezení a působnost. *Stricto sensu* je naopak statutárním orgánem pouze ten orgán,¹⁰ který je vybaven rovněž jednatelskou působností (srov. § 20 obč. zák.). Tohoto užšího chápání se budeme, stejně jako naše platná legislativa, v tomto článku nadále přidržovat. Není přitom bez zajímavosti, že pojem statutárního orgánu jako orgánu výkonného zná pouze naše a slovenská právní úprava. V jiných zemích EU se tento pojem nevyskytuje. Tedy jej nezná ani právo EU.¹¹ Nezná jej např. ani prá-

vo USA, pro nějž je nejbližším ekvivalentem tohoto pojmu označení výkonný funkcionář korporace.¹²

Statutární orgán nebo zástupce?

Vedle pojmu statutární orgán se poměrně často objevuje též označení určité osoby coby „statutárního zástupce“ obchodní společnosti. Oba tyto pojmy bývají přitom v praxi často zaměňovány, resp. bývají vykládány totožně. Tento pojem nakonec používá i naše platná legislativa.¹³ Rovněž se lze s tímto pojmem setkat v odborné literatuře např. v souvislosti s osobou procesně jednajícím jménem právnické osoby z pověření kolektivního orgánu.¹⁴ Nejedná se však dle mého názoru, i přes toto zdánlivé obsahové překrývání, o pojmy totožné. Pojem statutárního „zástupce“ vychází podle mého názoru z dříve panující koncepce, že právnická osoba nejednala přímo,¹⁵ resp., neměla způsobilost sama právně jednat (svéprávnost), a tak za ni projevovala vůli odlišná osoba jako její statutární nebo jiný smluvní zástupce.¹⁶

Podle mého názoru jde tedy o jakési zažití nebo spíše přežití tohoto pojmu do současnosti bez ohledu na jeho skutečný význam. Pod pojmem „statutární“ zástupce s ohledem na souvislosti, ve kterých je zpravidla užíván, je tedy třeba obecně rozumět osobu oprávněnou jednat jménem právnické osoby stanovenou zákonem nebo vnitřními předpisy. Odhlédneme-li od způsobu zavazování obchodní společnosti, který je vyjádřen v sousloví statutární „zástupce“, lze mít za to, že používání tohoto pojmu v legislativě je z pohledu *lege lata* nesprávné, neboť s právnickou osobou je spjat legislativní termín statutární orgán, nikoli statutární zástupce. Tím nicméně neupírám tomuto pojmu cestu tam, kde naše právo výjimečně hovoří o statutárním orgánu jako o zástupci obchodní společnosti (srov. § 21 o. s. ř.).

Tento překlad však nikterak nekorresponduje s anglickým („...persons who either as a body constituted pursuant to law or as members of any such body.“) či německým překladem („...gesetzlich vorgesehene Gesellschaftsorgan oder als Mitglieder eines solchen Organs.“). Všechna jazyková znění směrnice jsou přitom rovnocenná.

⁴ DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. Díl I.* 1. vyd. Praha: Polygon 2002, s. 441.

⁵ Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku s. 645 (na www.justice.cz).

⁶ Obchodní společnost tedy z logiky věci sama sobě orgán tvořit nemůže.

⁷ V případě právní úpravy obchodních společností se pojem „statut“ objevuje pouze u SE (srov. bod 8 Preambule Nařízení o SE), a to navíc pouze v názvu Nařízení o SE. To stejné platí i v případě *Societas Privata Europaea* (SPE) v Návrhu nařízení o SPE.

⁸ Stojí za zmínku, že Hospodářský zákoník v § 20 zavedl rozlišování orgánů na statutární a jiné než statutární (srov. též § 21 hosp. zák.) a tak to platí v zásadě dodnes (srov. § 20 obč. zák. a § 13 obch. zák.). *De lege ferenda* s tímto termínem počítá i návrh občanského zákoníku (srov. např. § 123 a § 156).

⁹ Osobně jsem se dopátral použití tohoto termínu např. ve Vládním nařízení ze dne 20. prosince 1935 č. 2/1936 Sb., o některých organizačních a jiných opatřeních ve výrobě skla (zrušeno 1. 1. 1941).

¹⁰ V českém korporacním právu v zásadě platí, že obchodní společnost může mít pouze jeden statutární orgán (srov. § 13 odst. 1 obch. zák.). Tento přístup však prolomuje Nařízení o SE, resp. prováděcí zákon o SE, kdy monistická SE má „statutárních“ orgánů vícero (srov. § 26 zákona o SE).

¹¹ Je však třeba upozornit, že tento termín si svoji cestičku do práva EU stejně našel. Např. v české jazykové mutaci První směrnice ve čl. 2 písm. d) se používá termínu „statutární orgán“.

¹² BOHÁČEK, M. *Základy amerického práva.* Praha: Linde 2007, s. 173.

¹³ Tak např. § 310 odst. 3 tr. řádu hovoří o výslechu „statutárního zástupce“ nebo z pozdější doby např. zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, v § 8, kde v rámci údajů, které se zapisují do námořního rejstříku, je i údaj o „statutárním zástupci“ právnické osoby.

¹⁴ Ve WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní.* 4. vyd. Praha: Linde 2006, s. 146.

¹⁵ Tato koncepce platila za první republiky u právnických osob a termín statutární zástupce se tak objevuje např. v rámci právní úpravy společnosti s ručením omezeným (srov. § 39 zákona o společnostech s ručením omezeným č. 58/1906).

¹⁶ PELKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo. 1. díl. 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR 2010, s. 409.

Legislativní koncepce statutárního orgánu

Nutno poznamenat, že na rozdíl od pojmu obchodní společnosti je u nás pojem statutárního orgánu legislativně vymezen. Toto vymezení je přitom obecně platné pro všechny právnické osoby, a proto jej nenalezneme v obch. zák., ale v obč. zák., a to v § 20 odst. 1. Toto ustanovení definuje statutární orgán takto: „Právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány).“¹⁷ Na prvním místě je třeba poznamenat, že zákon spojuje statutární orgán pouze s právnickou osobou. *A contrario* tedy právní útvary bez právní subjektivity statutární orgán v tomto slova smyslu mít nemohou.¹⁸ Tím ovšem není vyloučeno, aby např. smluvní strany obligačně mezi sebou tuto funkci zřídily. Právní postavení takové osoby, bez ohledu na její pojmenování, však bude poněkud odlišné.¹⁹ Dále je patrné, že podaná legální definice hovoří o těchto orgánech, v možném čísle, tedy jako by sám zákon předpokládal, že bude statutárních orgánů více, což ovšem, jak si dále ukážeme, v případě obchodních společností neplatí. V působnosti statutárního orgánu činit právní úkony ve všech věcech je přitom vyjádřena neomezená způsobilost k právním úkonům obchodní společnosti coby osoby právnické.

Z uvedené dikce je rovněž patrné, že zákon rozlišuje mezi statutárním orgánem určeným volně zakladatelem (ve smlouvě nebo listině) a stanoveným zákonem. O statutárním orgánu vymezeném zakladatelem můžeme hovořit např. u občanských sdružení (odborových organizací)²⁰ nebo u tzv. smíšených obchodních komor.²¹ V případě obchodních společností je naopak statutární orgán vymezen přímo zákonem. Přitom – jak již bylo řečeno – nelze opomenout,

že jde o orgán zřizovaný vždy obligatorně.²² Na právní úpravu obsaženou v obč. zák. rovněž navazuje obch. zák. v rámci obecné úpravy právního jednání podnikatele (§ 13), kdy tento poněkud nadbytečně stanoví,²³ že „Právnická osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce.“ V této souvislosti nutno doplnit, že obdobné ustanovení nalezneme již např. též v § 20 hosp. zák.

Z uvedené dikce obch. zák. tedy vyplývá, že jednání statutárního orgánu je přímým jednáním obchodní společnosti, zatímco jednání zástupcem je jednáním za obchodní společnost. Jinými slovy je tedy výše uvedené pouze potvrzením toho, že obchodní společnost stejně jako jiná právnická osoba žádnou psychickou vůli nemá a sama nemůže ani nic konat (nic projevovat),²⁴ a proto musí statutární orgán projevovat její vůli, zatímco zástupce projevuje vůli svou, avšak s právními následky pro společnost.²⁵ Jiný než statutární orgán tedy přímo jednat nemůže.²⁶ Tímto ovšem není pojmově vyloučeno, aby statutární orgán, resp. jeho člen, jednal za určitých okolností rovněž jako zástupce obchodní společnosti.²⁷

Obecné meze jednání statutárního orgánu

Statutární orgán lze tedy přeneseně řečeno považovat za jakýsi „úd“ obchodní společnosti a tento tak tvoří část její právnické osobnosti.²⁸ Je třeba si však uvědomit, že jelikož statutární orgán jako útvar neživý nemůže nic projevovat, jednajícím jménem obchodní společnosti bude v konečném důsledku vždy člověk.²⁹ Nutno na tomto místě uvést, že veškeré jednání statutárního orgánu není jednáním právnické osoby, resp. obchodní společnosti. Jednatelská působnost

17 Srov. navrhované znění v návrhu občanského zákoníku v § 165: „Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.“ a v § 166 odst. 1 „Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech.“

18 Tento závěr se jeví jako logický, neboť pouze právnická osoba jako neživý útvar potřebuje jiného, aby jejím jménem jednal, a tento je pravidelně nazýván jejím orgánem, zatímco u jiných právních útvarů tuto funkci plní sami jejich účastníci.

19 Např. účastníci smlouvy o sdružení (§ 829 a násl. obč. zák.) se mohou dohodnout, že jeden z nich bude za sdružení vystupovat navenek např. jako „jednatel“, nicméně právní účinky takového jednání ani obsah práv a povinností nebudou totožné s postavením a působností statutárního orgánu.

20 K tomu viz § 6 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

21 Srov. § 49 zákona č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím. Nicméně zde má tato volnost své „technické“ meze. S ohledem na skutečnost, že se tyto komory zapisují do obchodního rejstříku, jehož systém zná pouze označení orgánů používaná u obchodních společností (jednatel atp.), narážejí zpravidla navrhovatelé v případě svébytné terminologie (např. výbor komory) dle své zkušenosti na negativní reakci rejstříkových soudů a návrhy na zápis těchto statutárních orgánů bývají odmítány.

22 Zakladatelé si tak nemohou vybrat, jestli statutární orgán zřídí či nikoli, jako je tomu např. v případě společnosti s ručením omezeným u dozorčí rady.

23 Tato úprava však nemá komplexní povahu, a proto ve smyslu § 1 odst. 2 obch. zák. přichází v úvahu i aplikace příslušných ustanovení obč. zák., zejména pak jeho ustanovení o zastoupení.

24 LAZAR, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné – I.* Praha: Panorama 1987, s. 125.

25 ČAPEK, K. *Hospodářský zákoník a předpisy související, poznámkové znění.* 1. vydání. Praha: Orbis 1972, s. 56.

26 NOZ *de lege ferenda* tuto koncepci opouští. Podle návrhu bude statutární orgán jednat „za“ právnickou osobu (§166 NOZ, resp. nadpis celé sekce).

27 V případě kolektivních statutárních orgánů lze dle mého názoru připustit, aby v případě společného jednání více členů byl zmocněn jeden z nich, aby v určité (specializované) věci za obchodní společnost jednal (k tomu opačně viz např. Rozhodnutí NS sp.zn. 29 Odo 1082/2005 či shodně návrh ust. § 166 odst.2 nového občanského zákoníku). Dlužno dodat, že oproti tomu souběh zákonného zastoupení (typicky dle ust. §15 ObchZ) a členství ve statutárním orgánu současná judikatura striktně odmítá (srov. např. Rozhodnutí NS ČR 31 Odo 11/2006).

28 ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným.* Praha: Prospektum 1997, s. 160.

29 KNAPP, V., KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek II.* Praha: Codex Bohemia 1998, s. 364.

statutárního orgánu je vždy ohraničena těmi právními úkony, ke kterým je obchodní společnost sama způsobilá.³⁰

Dále je třeba doplnit, že obchodní společnost je oprávněná a povinná nejen z právních úkonů statutárního orgánu, ale též z jeho úkonu protiprávních, deliktních.³¹ Obchodní společnost tedy nemůže ani takové jednání odmítnout, neboť nejde o jednání v zastoupení, ale o její jednání bez dalšího.³² Z tohoto pohledu mohou vést meze přičitatelnosti jednání pouze tam, kde rozlišujeme jednání „soukromé“ (jako soukromníka)³³ a ve „funkci“ (jako člena statutárního orgánu ve smyslu § 66 odst. 2 obch. zák.). Ve většině případů s tímto rozlišením zřejmě problémy nebudou a jednání statutárního orgánu jako soukromé osoby tak bude možné dostatečně rozlišit, nicméně lze jistě najít i otázky problematické (v nekalé soutěži apod.).

Specifika vymezení statutárního orgánu obchodních společností

Jak již bylo uvedeno, obch. zák. si v případě obchodních společností vyhrazuje právo určit (§ 13 odst. 2 obch. zák.), kdo je statutárním orgánem obchodní společnosti (podnikatele), a to v rámci ustanovení o jednotlivých obchodních společnostech.³⁴ Společenská smlouva ani stanovy, resp. společníci, na tom nemohou principiálně nic měnit.³⁵ K uvedené koncepci dlužno podotknout, že právo určit statutární orgán obchodní společnosti mají vedle obch. zák. rovněž další právní předpisy.³⁶ Přesto však lze vysledovat, že zákonodárce i některým těmto orgánům vtiskl svoji terminologii.³⁷ Dále je v souvislosti s vymezením statutárního orgánu patrné, že obch. zák. obsahuje různou úroveň smluvní svobody, co se týče vymezení toho „kdo“ bude jejím statutárním orgánem. Zatímco u osobních obchodních společností je s ohledem na

jejich „osobní“ charakter určení statutárního orgánu v zásadě ponecháno na vůli zakladatelů, resp. společníků, a obch. zák. nabízí pouze podpůrné řešení,³⁸ v kapitálových obchodních společnostech je jejich vymezení naprosto kategorické. Jak již bylo uvedeno, SE s ohledem na svůj nadnárodní charakter, vedle toho nabízí, resp. vnáší do našeho právního řádu, ještě další koncepci.

Důvodem tohoto rozdílného přístupu je bezesporu skutečnost, že na rozdíl od statutárních orgánů osobních obchodních společností, statutární orgány kapitálových společností jako profesionální aparát realizují účel, pro který byla obchodní společnost založena a hájí oprávněné zájmy společníků, kteří zpravidla na činnosti obchodní společnosti osobně neparticipují. Možnost ingerence společníků do tohoto procesu se tak omezuje v zásadě pouze na valnou hromadu. Výsledkem tohoto přístupu tedy je, že zatímco statutárním orgánem osobních společností jsou všichni jejich společníci, statutární orgán kapitálových společností tvoří osoby selektivně vybrané zakladatelé, resp. společníky. Obecně řečeno tedy v prvním případě v zásadě představuje výběr společníka i výběr osoby tvořící statutární orgán, v případě druhém jde o zcela nezávislý proces.

Nesporným specifickým znakem statutárních orgánů kapitálových obchodních společností je skutečnost, že musí být určen jejich počet, resp. počet jejich členů, a tento musí být po celou dobu trvání obchodní společnosti udržován. Rozhodná je přitom úprava obsažená ve společenské smlouvě nebo zakladatelské listině. V případě společnosti akciové a SE hrají klíčovou úlohu stanovy jako organizační dokument, neboť zakladatelská smlouva (listina) vznikem společnosti ztrácí na praktickém významu.³⁹ Statutární orgány samy nejsou oprávněny stanovit počet svých členů. Pokud poklesne stanovený počet členů statutárního orgánu kapitálové společnosti v důsledku zániku funkce člena nebo členů, musí být jeho stav doplněn příslušným orgánem v zákonem stanovené lhůtě (§ 194 odst. 2, resp. § 135 odst. 2 obch. zák.). O tom, jak je tato povinnost významná, svědčí dvě skutečnosti.⁴⁰ Za prvé pokud statutární orgán nebude z tohoto důvodu schopen plnit své funkce, může prozatímně jmenovat chybějící členy soud, nebo v krajním případě dokonce rozhodnout i o zrušení společnosti s likvidací (§ 194 odst. 2 obch. zák.). Tento stav může zapříčinit např. nedostatek členů představen-

³⁰ Statutární orgán nemůže jménem obchodní společnosti uzavřít sňatek, vykonávat volební právo či uzavřít pracovní smlouvu, kde by byla tato zaměstnancem.

³¹ Delikttní způsobilost obchodní společnosti se však neuplatní v případě našeho trestního práva, které zatím nezná trestní odpovědnost právnických osob (příslušný návrh zákona je nicméně jako sněmovní tisk 285 projednáván v poslanecké sněmovně a měl nabýt účinnost počátkem roku 2012).

³² ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným*. Praha: Prospektum 1997, s. 166.

³³ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným. Komplexní pohled na s. r. o.* Praha: ASPI 2002, s. 274.

³⁴ Činí tak v § 85 odst. 1, § 101 odst. 1, § 133 odst. 1 a § 191 odst. 1 obch. zák.

³⁵ Akcionáři SE však mohou výčet statutárních orgánů změnit tím, že změnou stanov provedenou změnu mezi monistickým a dualistickým modelem vnitřního uspořádání SE.

³⁶ V případě SE je to nařízení o SE, resp. zákon o SE, a v případě EHŽS pak nařízení o EHŽS, resp. zákon o EHŽS.

³⁷ Zde mám na mysli terminologii zákona o SE, který po vzoru obch. zák. používá pro SE s dualistickou strukturou pojmy „představenstvo“ a „dozorčí rada“, byť nařízení o SE používá terminologii jinou (řídící orgán – *management organ* a dozorčí orgán – *administrative organ*) a zákonodárce k její změně výslovně nezmocňuje.

³⁸ V případě, že se společníci nedohodou jinak, jsou všichni statutárním orgánem (srov. § 85 a § 101 obch. zák.).

³⁹ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J., a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck 2003, s. 278.

⁴⁰ V případě společnosti s ručením omezeným navíc, pokud společnost nemá žádného jednatele, může jakýkoli její společník svolat sám valnou hromadu (§ 129 odst. 2 obch. zák.). V případě akciové společnosti může, pokud není představenstvo schopno se v důsledku nedostatečného obsazení dlouhodobě usnášet, svolat valnou hromadu i jeho jednotlivý člen (§ 184a odst. 1 obch. zák.).

stva k dosažení usnášeníschopnosti nebo k jednání jménem společnosti.⁴¹ Za druhé v případě společnosti akciové, pokud to ovšem dovolují stanovy a představenstvo volí valná hromada, může samo představenstvo provést volbu chybějících členů (kooptaci) za podmínek stanovených § 194 odst. 2 obch. zák. V případě SE může zasáhnout i dozorčí rada, resp. dočasně posílit představenstvo svým členem (čl. 39 odst. 3 nařízení o SE ve spojení s § 24 zákona o SE). Oproti tomu počet osob ve statutárním orgánu osobních společností určen být nemusí (srov. § 78 a § 94 obch. zák.) a je tak v zásadě limitován celkovým počtem společníků (komplementářů) a vázán existencí jejich společnického poměru.

Nabízí se v souvislosti s „nouzovým“ obsazováním statutárního orgánu kapitálových společností velmi praktická otázka, jestli může valná hromada pro případ, že funkce člena statutárního orgánu zanikne, ustanovit *pro futuro* jeho náhradníka, resp. náhradní členy statutárního orgánu. Tento náhradník by se pak ujal funkce až po zániku mandátu člena statutárního orgánu, k jehož nahrazení byl ustanoven, tedy by byl ustanoven s „odkládací podmínkou“.⁴² V mezidobí by pak takový náhradník byl v režimu jakési pracovní pohotovosti. Objevují se názory, že takový postup možný je,⁴³ i názory opačné.⁴⁴ Faktem je, že ač se jedná o poměrně závažnou otázku fungování statutárního orgánu, zákon o této možnosti mlčí. Otázkou je, jestli záměrně či nikoli.⁴⁵ Tento postup přitom není ani zahraniční právní úpravě cizí, umožňuje jej např. právní úprava SRN.⁴⁶ Jediné zřejmé je to, že by se tento náhradník do obchodního rejstříku nezapisoval do doby, než by „nastal jeho čas“. Podle mého názoru by vyloučit tento postup bylo možné v zásadě pouze v případě akciové společnosti, kde by členy představenstva volila dozorčí rada anebo pokud by byli náhradníci ustanoveni samotným představenstvem (kooptací). Nicméně by měl být dle mého názoru tento postup zakotven ve stanovách či společenské smlouvě.

De lege ferenda je tato možnost upravena v § 451 návrhu zákona o obchodních korporacích.⁴⁷ V této souvislosti se nabízí dále otázka právní regulace takového právního vztahu, když obch. zák. dopadá pouze na orgány obchodních společností, resp. jejich členy, kterým by dotčený náhradník rozhodně nebyl [srov.

§ 261 odst. 3 písm. f) a § 66 odst. 2]. Opět mám za to, že by bylo z hlediska právní jistoty vhodné upravit tuto problematiku ve stanovách či společenské smlouvě, nebo v inominátní smlouvě, kterou by obchodní společnost s „náhradníkem“ pro tento účel uzavřela.

Jmenování nebo volba?

Na první pohled možná marginální, ale co do terminologie procesu obsazování statutárního orgánu jistě zajímavou otázkou, je označení aktu, který k ustanovení určité osoby nebo osob do statutárního orgánu směřuje. V této souvislosti je třeba upozornit na dva obch. zák. používané výrazy způsobu „ustanovení“ do funkce, a to jmenování a volba.⁴⁸ S výrazem jmenování se setkáváme u společnosti s ručením omezeným [§ 125 odst. 1 písm. f) a 133 odst. 3 obch. zák.], zatímco s volbou u společnosti akciové [např. § 187 odst. 1 písm. d) a § 194 odst. 1 obch. zák.].

Z obecného hlediska nutno konstatovat, že oba tyto postupy, resp. akty příslušného orgánu, mají společně to, že směřují k obsazení statutárního orgánu. Naopak rozdílem mezi těmito pojmy je skutečnost, jak je obsazen orgán, do jehož působnosti obsazování statutárního orgánu náleží. Tedy bez ohledu na zákonnou terminologii, lze prakticky mezi těmito pojmy rozlišovat tak, že statutární orgán jmenuje osoba jediná (jediný společník) nebo soud a v případě vícečlenného orgánu se tento volí.⁴⁹ Lze v této souvislosti uzavřít, že tedy nezáleží na právní formě obchodní společnosti ani na množství obsazovaných funkcí, ale právě na pluralitě členů orgánu, který o obsazení statutárního orgánu rozhoduje.

Závěr

Jak je patrné, problematika existence statutárního orgánu coby útvaru s významnou vnější a vnitřní působností, jehož vůle vytváří i vůli obchodní společnosti jako takové, s sebou přináší celou řadu otázek především právního charakteru. Tato problematika je z mého pohledu stále živá a je předmětem nejen celé řady odborných diskuzí, ale i soudních rozhodnutí a legislativních návrhů. Přitom zodpovězení některých dotčených otázek je –

⁴¹ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 11. vydání. Praha : C. H. Beck 2006, s. 741.

⁴² RADA, I. a kol. *Jednatel s. r. o. Představenstvo a. s.* 2. vyd. Praha : Linde 2004, s. 31.

⁴³ Např. v ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 11. vyd. Praha : C. H. Beck 2006, s. 742.

⁴⁴ Např. v DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. Praha : ASPI, a. s., 2005, s. 482 či v ŘEHÁČEK, O. *Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů*. Praha : C. H. Beck 2010, s. 83.

⁴⁵ Obch. zák. v § 248 odst. 2 přitom v případě družstva možnost volby a nastoupení náhradníků přímo umožňuje.

⁴⁶ Viz § 44 zákona o společnostech s ručením omezeným a § 94, resp. § 195 zákona o akciových společnostech.

⁴⁷ Toto ustanovení zní takto: „Stanovy také mohou určit volbu náhradníků, kteří nastupují na uvolněné místo člena představenstva podle stanoveného pořadí.“

⁴⁸ Viz např. § 66 odst. 1 obch. zák., kde zákon zmiňuje oba způsoby. Není bez zajímavosti, že obch. zák. slovo „jmenovat“ používá též v souvislosti s povinností určit znalce (např. § 59 odst. 3 či § 66a odst. 12), jedná se však podle mého názoru o výraz nesprávný, neboť určitá osoba je jmenována znalcem pouze podle § 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, která se tímto stává osobou (znalcem) oprávněnou ke znalecké činnosti. Obchodní zákoník by tedy v tomto případě měl jednotně používat výraz např. „ustanovit“.

⁴⁹ Shodně též např. RADA, I. a kol. *Jednatel s. r. o. Představenstvo a. s.* 2. vyd. Praha : Linde 2004, s. 22 a 23.

dle mého názoru – pro zastávání funkce statutárního orgánu a pro s tím související právní jistotu stěžejní. Nebylo však mým úmyslem analyzovat v tomto pojednání všechny problematické body současné právní úpravy, nýbrž pojednat o panující právní terminologii, o současné a budoucí právní koncepci v této oblasti, jakož i o některých právních aspektech s tím spojených.

■ SUMMARY

As evident, the problems of existence of a statutory body as an organ with important external and internal activity, the will of which

creates also the will of the trading partnership itself, includes a number of issues of mainly legal character. In my view these problems are still live and are the subject of not only numerous expert debates, but also of court decisions and legislative proposals. And answering some of these effected issues is – in my view – of cardinal importance for holding the function of a statutory body and with legal certainty linked with it. However it was not my intention to analyze in this paper all problematic points of the existing legal regulation, but rather to deal with the governing legal terminology, the present and future legal conception in this sphere, as well as with some legal aspects related to it.

Jednostranné změny obchodních podmínek

ZBYNĚK MATULA, PETR VLKOVIČ

Obchodní podmínky v současnosti představují frekventovaný a těžko opominutelný nástroj používaný především při masovém uzavírání smluv. Jejich užívání s sebou ovšem nese také jistá úskalí. Pozornost odborné veřejnosti je proto věnována např. inkorporaci obchodních podmínek či jejich obsahové „čistotě“ (překvapivá či nepřiměřená smluvní ujednání). K aktuálním problémům patří také otázka přípustnosti jednostranných¹ změn obchodních podmínek. V praxi² je pomocí výhrady k takovým změnám zajišťována flexibilita (zpravidla) děletrvajících vztahů, u kterých v průběhu času logicky dochází ke změně výchozích podmínek a zájmů účastníků smlouvy. Cílem tohoto příspěvku je s ohledem na shora uvedené právě zodpovězení otázky, zda (případně jakým způsobem) mohou být obchodní podmínky jednostranně měněny. V následujícím textu se pokusíme nastínit možné řešení se zaměřením na problematiku B2C (*business-to-consumer*) vztahů.

Exkurs k německému pojetí

Oblast obchodních podmínek (včetně námi položené otázky) se v německé teorii i praxi těší značnému zájmu již od druhé poloviny minulého století.³ Důsledkem je velice široká paleta informačních zdrojů od monografických a komentářových děl po poměrně detailní soudní kasuistiku. Považujeme proto za pří-

nosné věnovat se nejprve řešení otázky v německém právu, jež může být dle našeho soudu inspirativní i pro české právní prostředí.

Problematika obchodních podmínek je zde obecně upravena v § 305–310 BGB (hmotněprávní část) a v zákoně o zdržovacích žalobách při porušení spotřebitelského práva (*Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts und anderen Verstößen*, „UKlaG“; procesní část).⁴

¹ Zde máme na mysli obsahové změny závazku prováděné některou ze smluvních stran, vždy však založené na určitém rámcovém konsenzu (v podobě smluvní doložky) či alespoň konkludentním souhlasu druhé strany (viz níže).

² Reprezentativně např. obchodní podmínky bankovního sektoru či mobilních operátorů.

³ Což vyústilo v přijetí zákona o obchodních podmínkách (AGB – Gesetz, z 9. 12. 1976, BGBl. I S. 3317), jehož hmotněprávní část byla v rámci reformy závazkového práva v roce 2002 inkorporována do BGB.

⁴ BGBl. I S. 3422, 4346.

Mgr. Zbyněk Matula, externí doktorand na katedře občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
Petr Vlkovič, student 5. ročníku Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, oba působí u AK Zachveja & Blaško advokátní kancelář, s. r. o.